

Fundamental and Applied Researches In Practice of Leading Scientific Schools 2016 – 2 (14)

<http://orcid.org/0000-0003-4037-9652>

Перспективи позитивної психології та психології ортобіозу людини в реабілітації учасників Антитерористичної операції

Родіна Н.В.

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Article info

Received

4 January 2016

Accepted

10 March 2016

В статі, ґрунтуючись на методологічних засадах позитивної психології, розкрито можливості психології ортобіозу людини в реабілітації учасників антитерористичної операції. Показано актуальність для України питань психологічної допомоги та реабілітації комбатантів. Розкрито широкі можливості вчення І.І.Мечникова про ортобіоз для створення методологічних підходів до психологічної допомоги та реабілітації військових. Зазначено, що дані підходи мають вироблятися у парадигмі уявлень позитивної психології. Окреслено перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: психологічна реабілітація, учасники антитерористичної операції, ортобіоз, позитивна психологія, психологічне здоров'я.

**Rodina N.V.
Prospects of
Positive
Psychology and
Psychology of
human
ortobiosis in
rehabilitation of
antiterrorist
operation
participants**

In the article, based on methodological principles of positive psychology, the possibilities of orthobiosis psychology for rehabilitation of the antiterrorist operation participants were revealed. The actuality to Ukraine of psychological care and rehabilitation of combatants was showed. The wide opportunities of orthobiosis doctrine by I.I. Mechnikov were revealed for creation of methodological approaches to psychological care and rehabilitation of the military. It is noted that these approaches should develop in the paradigm of positive psychology. Prospects of further research were outlined.

Keywords: psychological rehabilitation, participants of the antiterrorist operation, orthobiosis, positive psychology, psychological health.

Copyright © 2016
All rights reserved.

Постановка проблеми. Сьогодні Україна переживає найскладніший період за часи своєї незалежності. В останні два роки непередбачувана та неочікувана агресія проти нашої держави з боку Російської Федерації, окупація частини території, військовий конфлікт та бойові дії стали частиною щоденного життя наших співгромадян. Окрім цього Україна знаходиться на етапі активного реформування соціально-економічних відносин – це вимагає від громадян країни встигати за цими змінами, сприяти трансформаційним процесам, адаптуватися до них.

Будь-який соціальний конфлікт, і особливо військовий, впливає на стан взаємостосунків у суспільстві. Отже, складні соціально-політичні події, що відбуваються в Україні, позначаються на життєдіяльності великої кількості населення країни. В першу чергу це стосується тих, кого можна віднести до вразливих груп, тобто людей, які потребують пильної уваги з боку фахівців, зокрема тих людей, які безпосередньо на собі зазнали

наслідків конфлікту: учасники АТО, внутрішньо переміщені особи, сім'ї, які зазнали втрат внаслідок військової агресії та проведення АТО [3].

За інформацією різних джерел, сьогодні в збройному конфлікті на Сході України беруть участь близько 50 тис. українських військових, серед них висока частка тих, хто повертається додому інвалідами не тільки у фізичному, а й у психологічному плані [8]. Міжнародний досвід говорить про те, що майже 98% військовослужбовців «можуть зажадати висококваліфікованої психологічної допомоги». Психологи відзначають, що реабілітація має важливе значення не тільки для самих воїнів, а й для всього суспільства [8].

Добре відомо, що під час загострення соціально-політичної ситуації, наявності конфлікту на макрорівні соціуму зростають конфлікти та насильство на мікрорівні – родини, колективу, громади, міжособистісних зв'язків [1]. Дані міжнародних організацій, зокрема Міжнародного медичного Корпусу, свідчать, що в спокійний час у середньому 2–3% населення різних країн потребує психологічної допомоги. У разі настання катастрофи цей відсоток зростає до 4–5%. Психічні розлади до катастрофи спостерігаються у 10% населення, після – у 20% [11].

Отже, проблема гармонійного розвитку особистості та її реадаптації до умов життєдіяльності, реабілітації та абілітації після військових дій є надзвичайно важливою для українського суспільства. В цьому зв'язку необхідним є докорінний перегляд існуючих підходів до системного розуміння психологічного здоров'я, психологічної допомоги та реабілітації учасників АТО.

Аналіз останніх публікацій. Соціально-психологічну реабілітацію учасників бойових дій В.О. Лесков визначає як «систему психологічних, психотерапевтичних і психолого-педагогічних заходів, що спрямовані на відновлення психічного здоров'я, порушених психічних функцій і станів, особистісного та соціального статусу військовослужбовців, які брали участь у бойових діях в районах військових конфліктів [4, с. 16]». Проблема впливу бойових дій на психіку військових є предметом глибоких і інтенсивних досліджень, як у психології, так і в медицині, зокрема вагомий внесок у дану галузь зроблений зарубіжними дослідниками історії медицини, які першими звернули увагу на наявність симптомів психотравматизації у учасників військових конфліктів. Дослідники психологічного стресу М. Горовіц та Дж. Соломон [15] розробили спеціальну шкалу для вивчення особливостей реагування на психотравмуючу подію, яка нині успішно використовується у процесі роботи із ветеранами бойових дій. Їхні послідовники визначили, що подолання індивідом психотравмуючого впливу стрес-факторів бойової обстановки залежить не лише від успішності когнітивної переробки травматичного досвіду, але й від взаємодії таких факторів як: характер психотравмуючих подій, індивідуальні характеристики ветерана та особливості умов, у які він потрапляє після повернення додому [14].

До недавніх пір в українській психології вивчення проблем реабілітації відбувалось переважно в рамках радянської школи психології діяльності, зокрема спиралось на положення, висунуті В.М. Мясіщевим [7] про реабілітацію як перебудову системи відносин особистості і пристосування індивідуума до цих важливих сторін життєдіяльності. В останні два роки у зв'язку із виникненням українсько-російського збройного конфлікту дослідження проблем психологічної реабілітації учасників бойових дій значно інтенсифікувалось, що вимагає нових теоретико-методологічних підходів з боку вітчизняних вчених.

Серед українських дослідників, які сьогодні приділяють увагу розвитку нових підходів психологічної реабілітації учасників антитерористичної операції варто зазначити

таких авторів, як: Т.М. Титаренко, О.В. Тополь, В.В. Шевченко, А.А. Руденко Л.І. Мульована, С.О. Лукомська, С.В. Задорожний, Е.М. Кульчиківський, В.В. Кондрюкова, О.В. Дашковська, О.В. Філіповський, О.І. Андрієнко та ін.

На необхідність перегляду традиційних схем реабілітації вказують і зарубіжні колеги. Як зазначають Г. Моран та П. Немец[16] психологічна реабілітація, як галузь практичних знань, все ще недостатньо повно використовує нові психологічні підходи, зокрема досягнення позитивної психології. Спадщина традиційної психіатричної методології, в якій акцентується увага на патології, а реабілітаційний процес формується шляхом зосередження на усуванні аспектів хвороби, створює певні бар'єри для розвитку альтернативних парадигм. Ще у 1970-х рр. засновник салютогенетичної парадигми у психології А. Антоновський виступив із критикою традиційного медичного мислення, яке виходить з того, що останнє орієнтоване лише на те, як уникнути або усунути хвороботворні (патогенні) чинники, і не цікавиться такими, що оздоровлюють (салютогенні) [13].

Т.М. Титаренко [12] вважає, що метою соціально-психологічної реабілітації є сприяння підтриманню й оновленню психологічного здоров'я, що передбачає розвиток, збереження та відтворення фізичного, соціального та особистісного здоров'я як основного персонального капіталу. Успіх у відновленні психологічного здоров'я людей, що постраждали від довготривалої травматизації, залежить від комплексного використання традиційного медійного та сучасного мережевого відновлювального потенціалу; реабілітаційного ресурсу сім'ї та родини; самовідновлювального внутрішнього ресурсу особистості. Змістовими мішенями соціально-психологічних реабілітаційних технологій є активізація готовності особистості: а) до змін у ставленні до себе, самоідентифікуванні; б) до змін у сфері значущих стосунків, освоєнні нової комунікативної території; в) до змін у сенсопородженні, наповненні часу власного життя пошуком нових смислів.

У ході нашого попереднього дослідження [9] з позицій трьох основних підходів – диспозиційного, транзакційного та психодинамічного нами було проаналізовано основні здобутки та найгостріші проблеми, які постають у зв'язку з вивченням копінгу в умовах воєнних дій. Зазначено, що у контексті порушеної проблеми дослідження в межах диспозиційного підходу дають змогу удосконалити систему професійного відбору військовослужбовців, щоб заздалегідь виявляти найбільш вразливі і найбільш стійкі до стресу категорії особового складу. Результати вивчення подолання з позицій транзакційного та психодинамічного підходів допоможуть визначити специфічні психотерапевтичні мішені відповідно на свідомому і несвідомому рівнях особистості. Але звичайно зазначеними парадигмами не обмежується вибір сучасного психолога, що займається реабілітацією учасників антитерористичної операції. Як вважають Г. Моран та П. Немец[16] на сучасному етапі розвитку реабілітології важливим є залучення здобутків позитивної психології.

Дослідження у галузі позитивної психології протягом більшої частини ХХ століття були дуже нечисленими; їх кількість почала зростати лише наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років. І зараз, на початку ХХІ століття, спостерігається помітний сплеск зацікавленості психологів проблематикою позитивної психології. Як підкреслюють провідні дослідники М. Селігман і М. Чиксентміхай[17], методологія позитивної психології спирається на певні концептуальні положення. Першим є вивчення ролі позитивних емоцій у забезпеченні успішного функціонування людини. Друге положення пов'язане з важливістю дослідження індивідуальних розбіжностей в рисах особистості, які сприяють позитивному функціонуванню людини. Але подібні ідеї висловлювались вченими, що вивчали здоров'я

людини, значно раніше. І в цьому ми вважаємо доцільним спиратися на науковий спадок видатного вітчизняного вченого, лауреата Нобелівської премії І.І. Мечникова, який виступив із концепцією ортобіозу людини. Адже ще В.А. Роменець, якого справедливо вважають одним з найяскравіших представників психологічної науки не лише в Україні, а й у межах світового наукового співтовариства, визнавав величезну силу, прогресивність і значення вчення І.І. Мечникова про ортобіоз для постановки нової канонічної психології, для вирішення вічних екзистенційних проблем людини [10].

Отже метою статті було: ґрунтуючись на методологічних засадах позитивної психології, розкрити можливості психології ортобіозу людини в реабілітації учасників антитерористичної операції

І.І. Мечников відноситься до тих геніальних вчених-природодослідників, які створили свою оригінальну філософську концепцію феномену людини. Філософські ідеї він виклав у своїх відомих працях останніх років життя: «Етюди про природу людини» (1903 р.) [5] та «Етюди оптимізму» (1907 р.) [6]. Автор пропонує ідеї відновлення людини як гармонійної цілості, і по суті дає поштовх ідеям про системний підхід до реабілітації особистості.

У рамках філософської антропології І.І. Мечниковим були проаналізовані дві взаємозалежні теми: про дисгармонії людської природи та про ортобіоз – повноцінний життєвий цикл. Стосовно людської дисгармонійності вчений вважав, що людина не є досконалою і тільки своїми руками вона може удосконалити себе. Виявленим дисгармоніям І.І. Мечников протиставляв вчення про ортобіоз, повноцінний життєвий цикл, метою якого є відшукання засобів до виправлення та усунення дисгармоній, що можна вважати зародженням ідей про реабілітаційні та абілітаційні заходи. І.І. Мечников висловлював пропозиції, як гармонізувати відносини людини із суспільством (що по суті виступає реадaptaцією); через свою крайню недосконалість вони підлягають переробці, що, в остаточному підсумку, повинне відбитися й на самій природі людини. Людина буде знаходити способи вдосконалювати власну природу відповідно до об'єктивно складних можливостей. Природа ця, доданки якої досить різноманітні по своєму походженню, містить такі елементи, якими варто скористатися, щоб робити її гармонійнішою.

Складова частина ортобіозу – продовження людського життя. На думку вченого воно занадто коротке і не дозволяє людині повною мірою виявити увесь свій потенціал. Але кінцевою метою є не тільки довге життя – потрібно домогтися, щоб життя не було обтяжене негодами – і це І.І. Мечников називає однією з головних проблем ортобіозу. Тобто вчений говорить про благополуччя людини. Відповідно, найбільш уразлива частина життя – старість. Важливо, щоб вона була не патологічною, хворобливою, а фізіологічною, нормальною, діяльною.

Ортобіоз виявлявся вченому способом подолання дисгармоній людського існування: і фізіологічних, і психологічних, і соціальних. «Ортобіоз, - писав І.І. Мечников, - вимагає працьовитого, здорового, помірною життя, далекого всякої розкоші й надмірностей. Потрібно тому змінити існуючі звичаї і усунути крайності багатства й бідності, від яких тепер виникає так багато страждань» [6, с. 309].

Психологічне здоров'я І.І. Галецька [2] визначає як втілення результатів соціалізації особи і чинник ефективності цього процесу та індивідуального розвитку водночас. На думку вченої успішність адаптації залежить не стільки від особливостей та об'єктивних властивостей ситуації, скільки від особливостей та наявності індивідуальних ресурсів, адекватності й ефективності стратегій їхнього застосування: Психологічне здоров'я є втіленням соціального, емоційного та духовного благополуччя (як ресурсу та стану),

оскільки це провідна потенційна передумова забезпечення життєвих потреб щодо активного способу життя, досягнення власних цілей, адекватної та оптимальної взаємодії з людьми, соціальним та іншим оточенням. Формування індивідуальних цінностей та цілей знаходиться, з одного боку, під впливом мінливих життєвих реалій, з іншого, визначаючи бажані уявлення щодо майбутнього, рушієм і визначальним орієнтиром змін. Індивідуальні цінності як мотиваційні цілі визначають орієнтири і фокуси життєвої перспективи особи, водночас імпліцитно формують predisпозицію до векторів суспільного розвитку.

Таким чином, розглядаючи психологічне здоров'я в ортобіотичній парадигмі, можна висунути гіпотезу, що у даній концепції воно виступає характеристикою цілісності та гармонійності особистості. Тобто ортобіотичний погляд на психологічне здоров'я фокусується на розвитку інформаційного, енергетичного і емоційного потенціалу людини.

Актуальною проблемою є відсутність у сучасній психологічній науці теорій про фактори та механізми реабілітації особистості у зв'язку зі стратегіями гармонізації особистості. Необхідно визначити взаємозв'язки ортобіозу та реабілітації. Адже ці поняття досліджувались порізно й на сьогоднішній день немає теорії, яка пов'яже ці концепти.

Отже, актуальність досліджень психології ортобіозу людини як у теоретичному, так і прикладному аспекті очевидна, адже психологічні проблеми сучасної людини за своєю суттю потребують осмислення саме в ортобіотичній парадигмі.

Все це дозволяє говорити про необхідність прийняття деяких базових допущень при розгляді ортобіозу людини:

- визнання інтегральності ортобіозу, як одночасно фізіологічного, психологічного та соціального феномену;
- прийняття факту вихідної дисгармонійності особистості та розгляду ортобіозу, як стратегії подолання цієї дисгармонійності;
- концептуалізації психологічного здоров'я у ортобіотичній парадигмі, як характеристики цілісності та гармонійності особистості;
- прийняття багатомірності, багатотформності, багатовекторності ортобіозу людини.

Відповідно перспективами подальших розвідок виступають наступні напрями. Грунтуючись на положеннях системного аналізу, розробити основні концептуальні поняття психології ортобіозу людини, запропонувати теоретичні та методичні підходи до вивчення особистості в ортобіотичній парадигмі, зокрема психологічного здоров'я та реабілітації учасників антитерористичної операції. Створити реабілітаційні програми та центри, спрямовані на відновлення функціонального стану організму, нормалізацію емоційної, морально-етичної та мотиваційної сфер, досягнення оптимального рівня особистісної адаптації і професійно важливих якостей військовослужбовців.

Висновки. Сьогодні, коли в нашій державі дуже гостро стоять питання психологічної допомоги та реабілітації учасників бойових дій, нами, грунтуючись на методологічних засадах позитивної психології, було розкрито можливості психології ортобіозу людини в реабілітації учасників АТО. Охарактеризовано інтегральність ортобіозу, як одночасно фізіологічний, психологічний та соціальний феномен, постульовано факт вихідної дисгармонійності особистості та розглянуто ортобіоз, як стратегію подолання цієї дисгармонійності. Концептуалізовано психологічне здоров'я у ортобіотичній парадигмі у якості характеристики цілісності та гармонійності особистості, визначено багатомірність, багатотформність, багатовекторність ортобіозу людини.

Література

1. Бандурка І.О. Вплив військового конфлікту на прояви насильства в родині та громаді / І.О. Бандурка, О.А. Калашник, К.Б. Левченко, О.В. Швед // Соціально-педагогічна та психологічна

допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту: навчально-методичний посібник. – К. : Агентство “Україна”. – 2015. – С. 14-22.

2. Галецька І. І. Психологічне здоров'я як проблема національної безпеки / І. І. Галецька // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологія. - 2012. - Вип. 2(1). - С. 49-58.

3. Левченко К.Б. Наслідки військового конфлікту: соціально-педагогічний, правовий та психологічний аспекти / К.Б. Левченко, В.Г. Панок // Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту: навчально-методичний посібник. – К. : Агентство “Україна”. – 2015. – С.10-14.

4. Лесков В.О. Соціально-психологічна реабілітація військовослужбовців із районів військових конфліктів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.09 - "Психологія діяльності в особливих умовах" / В.О Лесков. – Хмельницький, 2008. – 22 с.

5. Мечников І.І. Етюди о природе человека. – М.: Изд-во АН СССР. – 1962. -315 с.

6. Мечников І.І. Етюди оптимизма. –М.: Наука, 1987. – 328 с.

7. Мясищев В.Н. Психотерапия как система средств воздействия на психику человека в целях восстановления ее здоровья / В.Н. Мясищев / Психотерапия при нервных и психических заболеваниях / ЛНИ ПНИ им. В.М. Бехтерева. Труды. Л., 1973. - Т. LXVI. - С. 7-20.

8. Потіха А. Соціально-психологічна та медична реабілітація учасників АТО [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=858:reabilitatsiya-uchasnikiv-ato&catid=8&Itemid=350.

9. Родіна Н.В. Копінг в умовах військових дій: виклики для українського суспільства / Н.В. Родіна // Проблеми політичної психології: зб. наук. праць / Асоціація політичних психологів України, Інститут соціальної та політичної психології НАПН України - К.: Мілленіум, 2014. – Вип 1(15). - С. 107-116.

10. Роменець В.А. Вчинок і постання канонічної психології // Людина. Суб'єкт. Вчинок: Філософсько-психологічні студії / За заг.ред. В.О.Татенко. - К.: Либідь, 2006. – 360 с.

11. Сосновенко Н.В. Перша психологічна допомога / Н.В. Сосновенко, Л.О. Шевченко // Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям дітьми в період військового конфлікту: навчально-методичний посібник. – К. : Агентство “Україна”. – 2015. – С.50-58.

12. Титаренко Т. М. Як допомогти свідкам і учасникам травматичних подій: горизонти соціально-психологічної реабілітації / Т.М. Титаренко // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки : зб. наук. праць / Київський національний університет імені Тараса Шевченка ; гол. ред. В. І. Судаков. – К. : КНУ ім.Т. Шевченка, 2015. – № 4(29). – С. 163–170.

13. Antonovsky A. Health, stress and coping / A. Antonovsky. – San Francisco: Jossey-Bass, 1979. – 255p.

14. Hofer H. Reassessing war, trauma, and medicine in Germany and Central Europe (1914-1939) / H. Hofer, C. Prüll // Neuere Med Wiss Quellen Stud. – 2011. - № 26. – P. 7-29.

15. Horowitz M.J. A Prediction of Delayed Stress Response Syndromes in Vietnam Veterans / M.J. Horowitz, G.F. Solomon // Journal of Social Issues. – 1975. - № 31(4). – P. 67-80.

16. Moran G.S. Walking on the sunny side: What positive psychology can contribute to psychiatric rehabilitation concepts and practice / G.S. Moran, P.B. Nemeč // Psychiatric Rehabilitation Journal. – 2013. - № 36(3). – P. 202-208.

17. Seligman M. Positive Psychology / M. Seligman, M. Csikszentmihalyi // An introduction American Psychologist. – 2000. - №. 55. - P. 5–14.

References

1. Bandurka І.О. Вплив влйскowego konfliktu na proyavi nasilstva v rodinl ta gromadl / І.О. Bandurka, О.А. Kalashnik, К.В. Levchenko, О.В. Shved // Sotsialno-pedagoglchna ta psihologlchna dopomoga slm'yam z dltni v perlod vlyskowego konfliktu: navchalno-metodichniy poslbnik. – К. : Agentstvo “Ukrayina”. – 2015. – S. 14-22.

2. Galetska I. I. Psihologichnezdorov'ya yak problema natsionalnoy bezpeki / I. I. Galetska // *Naukoviy visnik Lvivskogo derzhavnogo universitetu vnutrishnih sprav. Seriya psichologiya*. - 2012. - Vip. 2(1). - S. 49-58.
3. Levchenko K.B. Naslidki vlyskovogo konfliktu: sotsialno-pedagogichniy, pravoviy ta psihologichniy aspekti / K.B. Levchenko, V.G. Panok // *Sotsialno-pedagogichna ta psihologichna dopomoga slm'yam z dl'tmi v period vlyskovogo konfliktu: navchalno-metodichniy posibnik*. - K. : Agentstvo "Ukrayina". - 2015. - S.10-14.
4. Leskov V.O. Sotsialno-psihologichna reabilitatsiya vlyskovosluzhbovtstv Iz rayoniv vlyskovih konfliktiv: avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. psihol. nauk: spets. 19.00.09 - "Psihologiyadlyalnostl v osoblivih umovah" / V.O Leskov. - Hmel'niyskiy, 2008. - 22 s.
5. Mechnikov I.I. *Etyudy o prirode cheloveka*. - M.: Izd-vo AN SSSR. - 1962. - 315 s.
6. Mechnikov I.I. *Etyudy optimizma*. - M.: Nauka, 1987. - 328 s.
7. Myasishev V.N. *Psihoterapiya kak sistema sredstv vozdeystviya na psihiku cheloveka v tselyah vosstanovleniya ee zdorovya* / V.N. Myasishev / *Psihoterapiya pri nervnyih i psihicheskikh zabolevaniyah / LNI PNI im. V.M. Behtereva. Trudy. L., 1973. - T. LXVI. - S. 7-20*.
8. Potlha A. *Sotsialno-psihologichna ta medichna reabilitatsiya uchasnikiv ATO [Elektronniy resurs]*. - Rezhim dostupu : http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=858:reabilitatsiya-uchasnikiv-ato&catid=8&Itemid=350.
9. Rodina N.V. *Kopng v umovah vlyskovih dly: vikliki dlya ukraYinskogo susplstva* / N.V. Rodina // *Problemi poltichnoyi psihologiyi: zb. nauk. prats / Asotsiatsiya poltichnih psihologiv UkraYini, Institut sotsialnoyi ta politichnoyi psihologiyi NAPN UkraYini* - K.: Millenium, 2014. - Vip 1(15). - S. 107-116.
10. Romenets V.A. *Vchinok I postannyakanonlchnoy psihologiyi* // Lyudina. Sub'Ekt. Vchinok: *Filosofsko-psihologichnolstudiyi / Za zag.red. V.O.Tatenko*. - K.: Libld, 2006. - 360s.
11. Sosnovenko N.V. *Persha psihologichna dopomoga* / N.V. Sosnovenko, L.O. Shevchenko // *Sotsialno-pedagogichna ta psihologichna dopomoga slm'yam dl'tmi v period vlyskovogo konfliktu: navchalno-metodichniy posibnik*. - K. : Agentstvo "Ukrayina". - 2015. - S.50-58.
12. Titarenko T. M. *Yak dopomogti svldkam I uchasnikam travmatichnih podly: gorizonti sotsialno-psihologichnoyi reabilitatsiyi* / T.M. Titarenko // *Aktualni problemi sotsiologiyi, psihologiyi, pedagogiki* : zb. nauk. prats / *Kiyivskiy natsionalniy universitet Imeni Tarasa Shevchenka* ; gol. red. V. I. Sudakov. - K. : KNU Im.T. Shevchenka, 2015. - # 4(29). - S. 163-170.
13. Antonovsky A. *Health, stress and coping* / A. Antonovsky. - San Francisco: Jossey-Bass, 1979. - 255p.
14. Hofer H. *Reassessing war, trauma, and medicine in Germany and Central Europe (1914-1939)* / H. Hofer, C. Prüll // *Neuere Med Wiss Quellen Stud*. - 2011. - № 26. - P. 7-29.
15. Horowitz M.J. *A Prediction of Delayed Stress Response Syndromes in Vietnam Veterans* / M.J. Horowitz, G.F. Solomon // *Journal of Social Issues*. - 1975. - № 31(4). - P. 67-80.
16. Moran G.S. *Walking on the sunny side: What positive psychology can contribute to psychiatric rehabilitation concepts and practice* / G.S. Moran, P.B. Nemeč // *Psychiatric Rehabilitation Journal*. - 2013. - № 36(3). - P. 202-208.
17. Seligman M. *Positive Psychology* / M. Seligman, M. Csikszentmihalyi // *An introduction American Psychologist*. - 2000. - №. 55. - P. 5-14.

Родина Н.В. Перспективы позитивной психологии и психологии ортобиоза человека в реабилитации участников Антитеррористической операции

В статье, основываясь на методологических принципах позитивной психологии, раскрыты возможности психологии ортобиоза человека в реабилитации участников антитеррористической операции. Показана актуальность для Украины вопросов психологической помощи и реабилитации комбатантов. Раскрыты широкие возможности учения И.И. Мечникова об ортобиозе для создания методологических подходов к психологической помощи и реабилитации военнослужащих. Отмечено, что данные

подходы должны разрабатываться в парадигме представлений позитивной психологии. Определены перспективы дальнейших исследований.

Ключевые слова: психологическая реабилитация, участники антитеррористической операции, ортобиоз, позитивная психология, психологическое здоровье.

Regular link: Родіна Н.В. Перспективи позитивної психології та психології ортобіозу людини в реабілітації учасників Антитерористичної операції // ФУНДАМЕНТАЛЬНЫЕ И ПРИКЛАДНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В ПРАКТИКАХ ВЕДУЩИХ НАУЧНЫХ ШКОЛ. – 2016. – № 2(14); URL: fund-issled-intern.esrae.ru/17-292

Родіна Н.В. Перспективи позитивної психології та психології ортобіозу людини в реабілітації учасників Антитерористичної операції [Rodina N.V. Prospects of Positive Psychology and Psychology of human ortobiozis in rehabilitation of antiterrorist operation participants] // *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools. Issue: 2 (14) – co-publ.: Publishing office: Accent graphics communications – Hamilton, ON, 2016. –P. 55-61.*